

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Journal of the Faculty of Divinity of Çukurova University

Cilt / Volume: 25 • Sayı / Issue: 1 • Haziran / June 2025 • 21-38

e-ISSN: 2564-6427 • DOI: cuilah.1636603

560 NUMARALI HURUFAT DEFTERİNDEKİ KAYITLARA GÖRE MALATYA KAZASINDAKİ MİMARİ YAPILAR VE VAKIFLAR

*Architectural Structures and Foundations in Malatya Qaza According to
the Records in the 560 Numbered Hurufat Book*

Adem ÇETİN

Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslâm Sanatları
Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Lecturer Dr., Ankara University, Faculty of Divinity, Department of Turkish
Islamic Art History, Ankara, Türkiye

ademcetin06@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9705-9823>

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/ Received: 10.02.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 26.06.2025

Yayın Tarihi/Published: 30.06.2025

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Adem Çetin)

Telif/Copyright: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Published by Çukurova University Faculty of Divinity, 01380, Adana, Türkiye. Tüm Hakları saklıdır / All rights reserved.

560 NUMARALI HURUFAT DEFTERİNDEKİ KAYITLARA GÖRE MALATYA KAZASINDAKİ MİMARİ YAPILAR VE VAKIFLAR

Architectural Structures and Foundations in Malatya Qaza According to the Records in the 560 Numbered Hurufat Book

Öz

Hurufat Defterleri Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan koleksiyonlardan biridir. İçerisinde vakıflara ve vakıf gelirleriyle ayakta duran cami, mescit, medrese ve türbe gibi kurumlara yapılan görevli atamalarının kayıtları mevcuttur. Osmanlı İmparatorluğunun önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Malatya'daki vakıflar ve vakıf olan eserler hakkında da Hurufat Defterleri içinde kayıtlar bulmak mümkündür. Buradan yola çıkarak belirlenen çalışmanın konusu 560 numaralı Hurufat Defteri içinde Malatya kazası ile ilgili kayıt altına alınan tevcihatlardır. Bu bağlamda görevlilerin atama kayıtları esas alınarak Malatya'daki hem dini hem sivil mimariye ait eserlerin tespiti ve vakıfların belirlenmesi çalışmanın ana gayesidir. Çalışmada öncelikli olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan Malatya kazası ile ilgili Hurufat Defterleri taranmış ardından çalışmaya konu olan defter günümüz Türkçesine aktarılarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Tespit edilen cami, mescit, medrese gibi kurumlara alakalı gerekli literatür taraması yapılarak daha önce yapılan çalışmalardan da yararlanılmıştır. Malatya Hurufat Defterlerinin şimdiye kadar özel bir araştırmaya konu olmaması çalışmamızı kendi alanında önemli kılmaktadır. Malatya Hurufat Defterleri ile alakalı bundan sonraki yapılacak çalışmalara da öncülük edeceği kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam Sanatları Tarihi, Hurufat, Malatya, Vakıf, Mimari, Cami

Abstract

Hurufat books are among the collections found in the archives of the General Directorate of Foundations. These registers contain records of appointments made to foundations and institutions such as mosques, masjids, madrasas, and tombs that were maintained through foundation revenues. It is also possible to find records related to the foundations and endowed structures in Malatya, one of the major settlement centers of the Ottoman Empire, within the hurufat books. Based on this, the subject of this study is the appointments recorded in the hurufat register numbered 560 concerning the Malatya district. In this context, the primary objective of the study is to identify both religious and civil architectural structures in Malatya and determine the foundations by examining the appointment records of officials. Initially, the hurufat registers related to the Malatya district in the archives of the General Directorate of Foundations were reviewed. Subsequently, the relevant register was transcribed into modern Turkish and analyzed. A necessary literature review was conducted on institutions such as mosques, masjids, and madrasas, and previous studies were also utilized. The fact that Malatya's hurufat registers have not been the subject of a dedicated research study until now makes this study significant in its field. We believe that this research will also serve as a foundation for future studies related to the Malatya hurufat registers.

Keywords: History of Turkish-Islamic Arts, Malatya, Hurufat, Waqf, Architecture, Mosque.

GİRİŞ

Malatya, Doğu Anadolu bölgesinde bulunan illerimizden biridir. Sivas, Kahramanmaraş, Adıyaman, Erzincan ve Elazığ illeriyle komşu olan şehir, aynı zamanda hem karayollarının hem de demiryollarının geçiş güzergâhındadır.

Bilinen tarihini Arslantepe Höyüğü'nde ortaya çıkarılan Hitit sarayı sayesinde o döneme kadar götürebileceğimiz Malatya, daha sonra birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesiyle Doğu Roma'nın elinde kalan Malatya eyalet merkezi konumuna gelmiştir. İslam ordularının Arabistan Yarımadası dışına düzenledikleri seferlerde Emevi hâkimiyetine giren şehir, bundan sonraki yıllarda Bizans Devleti ile Emevi hanedanlığı arasında sık sık el değiştirmiştir.

Daha sonraki yıllarda Selçuklu hâkimiyetine giren şehir bütün Anadolu'yu kasıp kavuran Moğol saldırılarından nasibini almıştır. Moğolların düzenlediği akınlarla tahribata uğrayan şehir uzun süre İlhanlı valileri tarafından yönetilmiştir. Moğol tehlikesinin ortadan kalkmasının ardından, şehir önce Memlüklerin, ardından Eretna Beyliği'nin ve son olarak Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girdi. Timur'un Anadolu'ya düzenlediği sefer sırasında diğer Anadolu kentleri gibi Malatya da bundan nasibini almış, Timur ve ordusu tarafından yağmalanmıştır. Timur'un Anadolu topraklarını terk etmesiyle Dulkadiroğulları Malatya'da hâkimiyet kurdular. Yavuz Sultan Selim zamanına kadar geçen sürede Safevi tehlikesiyle de boğuşan Malatya, Yavuz zamanında kesin olarak Osmanlı topraklarına katıldı. Bu dönemde devletin sınırlarının genişlemesiyle Malatya bir sınır şehri olmaktan çıkmış ve daha içerilerde kalmıştır.¹

Cumhuriyetin kurulmasıyla Malatya bir il merkezi konumuna gelmiş, daha sonraki yıllarda demiryollarının da inşasıyla gelişmeye devam etmiştir. 1975 yılında kurulan üniversiteyle birlikte eğitim ve kültür alanlarında da gelişen şehir, günümüzde sekiz yüz bine yaklaşan nüfusu ve ticari imkânlarıyla bölgenin en gelişmiş illerinden biridir.

1. HURUFAT DEFTERLERİ

Hurufat Defterleri Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan özel bir koleksiyondur. Defterlerdeki kayıtların kazaların isimlerine göre alfabetik sırayla tutulması sebebiyle Arapça harf kelimesinin çoğulu olan Hurufat ismi verilmiştir. Vakıflara yapılan mütevellî gibi yönetici atamalarının yanı sıra vakıf olan cami, mescit, medrese, türbe, sıbyan mektebi gibi kurumlara yapılan imam, müezzin, temcidhan, salahan, tarifhan, muallim, bevvab gibi görevlilerin de tevcihâtı bu defterler içerisinde kayıt altına alınmıştır. Bununla beraber kaza ve nahiyelerdeki esnaf teşkilatlarındaki görevlilerin atamalarına dair kayıtları bu defterler içinde bulmak mümkündür. Hurufat Defterlerini araştırma dünyamıza kazandıran ilk çalışma, Tuncer Baykara tarafından yapılmıştır.² Daha sonraki yıllarda farklı araştırmacılar tarafından kaynak olarak kullanılan Hurufat Defterleri, o dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel durumu hakkında bize bilgi vermektedir. Sanat tarihi araştırmalarında da kullanılan kayıtlar farklı illerdeki dini mimari yapıların gün yüzüne çıkarılmasında yardımcı olmuştur.³ Kayıtlara baktığımızda çok basit bir yöntemle tutulduğu ve atamanın yapıldığı eserin adı, kişilerin isimleri gibi temel bilgileri havi olduğu görülür. Yapıların mimari ve bezeme özellikleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler yoktur. Bununla

¹ Malatya'nın tarihi hakkında geniş bilgi için bkz: Yahya Başkan vd. (ed.), *Ortaçağ'da Malatya (Makaleler)* (Malatya: Bilsam Yayınları, 2020); Göknur Akçadağ, "Malatya Şehir Adı ve Şehrin Tarihi Süreçleri", *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi* 9 (2016), 185-206; Göknur Akçadağ, "Malatya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003).

² Tuncay Baykara, *Osmanlı Taşra Teşkilatında 18. Yüzyılda Görev ve Görevliler (Anadolu)* (Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1990).

³ Halit Çal, "Hurufat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Küre Kazası", *Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları* (Kayseri, 2001), 125-166.

beraber özellikle sanat tarihi çalışmalarında eserlerin isimlerinin ve yerlerinin tespiti, o dönemde var olan ancak yıkılan, yok olan eserlerin hangileri olduğunun anlaşılması, mescit olarak inşa edilmiş ancak daha sonra minber eklenerek camiye çevrilen ibadethanelerin farkına varılması gibi hususlarda yardımcı kaynak olarak kullanmak mümkündür. Hurufat Defterlerindeki bazı kayıtlarda “müceddeden inşa ettirdi” ibaresinin geçtiğini de görüyoruz. Buradan yola çıkarak eserin herhangi bir sebepten yıkıldığını veya harap duruma düştüğü için yeniden inşa ettirildiğini anlayabiliriz. Aynı zamanda özellikle köyler ve kasabalarda inşa edilen eserlerin banilerinin tespit edilmesi hususunda hurufat kayıtları yol gösterici belgeler hükmündedir. Bunların haricinde illerdeki vakıfların ve vakıf eserlerin tespit edilmesinde⁴, şehir araştırmalarında da hurufat kayıtlarından yararlanılmıştır.⁵

1.1. MALATYA HURUFAT DEFTERLERİ

Vakıflar Genel Müdürlüğü vakıf kayıtları arşivinde bulunan Malatya Hurufat kayıtları Mim Harfi Anadolu defterleri serisine ait 25 Hurufat Defterine dağıtılmış durumdadır.⁶ Bu kayıtlar içerisinde kaza merkezi olan Malatya ve Malatya’ya bağlı nahiye ve karyelerdeki cami, mescit, medrese, zaviye, tekke gibi kurumlara yapılan imam, müezzin, zaviyedar, tekkenişin, türbedar gibi görevlilerin atamalarının yanı sıra vakıflara yapılan müteveli atamalarını da bulmak mümkündür.

Malatya ile ilgili defterlerin tamamını incelemek daha kapsamlı bir araştırmanın konusu olması gerekir. Bu yüzden sondaj yöntemiyle kayıtlı defterlerin arasından bir tanesi seçildi ve üzerinde çalışma yapıldı. İncelemeye çalıştığımız 560 numaralı defterin Malatya ile alakalı olan kısmı 55-59 sayfalar arasında toplamda 5 sayfalık bir hacme sahiptir. Bu kayıtların tutulmaya başladığı ilk tarih 8 Recep 1123 (30 Ağustos 1808) olup son tarihe 7 Cemaziyelevvel 1227 (19 Mayıs 1812) dir. Toplamda 56 adet tevcihâtın kayıt altına alındığı bölümde bunlardan 14 tanesi hatip, 7 tanesi cüzhan, 5 tanesi imam, 5 tanesi nâzır, 5 tanesi vakıf mütevellisi, 4 tanesi müezzin, 3 tanesi bevvab, 3 tanesi duâgü ikişer tanesi ferraş, kâtip, devirhan, esnaf şeyhi ve birer tanesi de cabi, yasinhan, aşırhan, vekil-i harç, nakibnan, cüz-ü şerif talisi ve türbedar görevlerine yapılan atamalardır.

İncelenen kayıtlarda birçok dini mimari eserin adı ve yeri de geçmektedir. Adı geçen eserlerin eski isimle yeri ve birçoğunda da banisinin ismi de verilmiştir. Kayıtlarda en fazla camilere yapılan görevli atamaları yer almaktadır. 38 adet kaydın bulunduğu cami atamalarında, eserlerin isimleri mükerrer defa zikredilmiştir. Bunun yanında dört medrese, bir musalla, bir türbe ve bir zaviyenin ismi geçmektedir.

2. DİNİ MİMARİ YAPILARI

Alaca Mescit Mahallesi Camii

Osmanlı Döneminde mahalle adları verilirken çoğu zaman o mahallede bulunan mescidin adı kullanılmıştır. Alaca Mescit Mahallesi de içinde bulunan mescidin ismiyle müsemma olan bir mahalledir. Günümüzde Battalgazi ilçesinde Alacakapı Mescidi ismiyle anılan camii olması muhtemeldir. Mezkûr camide imamlık, hatiplik, ferraşlık ve müezzinlik görevlerini aynı anda ifa eden Hüseyin isimli zatın ölümü sebebiyle görevleri oğullarına tevdi olunmuştur. Küçük bir mahalle mescidinde aynı anda bütün görevleri yerine getiren

⁴ Mustafa Alkan, “Türk Vakıf Tarihi Araştırmaları Açısından Hurufat Defterleri: Adana Örneği”, *XV. Türk Tarih Kongresi (Ankara 11-15 Eylül 2006), Kongreye Sunulan Bildiriler, IV: Cilt I. Kısım, Osmanlı Tarihi A* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2010), IV-I. Kısım/826.

⁵ Yasemin Beyazıt, “Hurufat Defterlerinin Şehir Tarihi Araştırmalarındaki Yeri”, *History Studies* 5/1 (Ocak 2013), 40.

⁶ V.G.M.A., H.D. 558, 559, 560, 561, 562, 563, 569, 1091, 1119, 1128, 1135, 1139, 1140, 1142, 1145, 1146, 1148, 1149, 1150, 1151, 1154, 1155, 1156, 1157, 1159,

Hüseyin isimli zatın görevlerinden biri de ferraşıktır. Ferraş o dönemlerde cami, mescit gibi kurumların temizliğinden sorumlu görevlilere verilen isimdir.

“Malatya’da Alaca Mescit Mahallesi’nde camii şerifde üç akçe ile hatip olan Hüseyin fevt mahlülünden sulbi oğulları Mustafa ve Hasan ve Kasım nam karındaşlara iştiraken baberat tevcih buyruldu.”⁷

“Malatya’da Alaca Mescit Camii şerifi evkafından almak üzere iki akçe ile camii mezkûrda müezzin iki akçe ile ferraş olan Hüseyin fevt mahlülünden sulbi oğulları Mustafa ve Hasan ve Kasım nam karındaşlara iştiraken baberat tevcih buyruldu.”⁸

“Malatya’da Alaca Mescit Mahallesi camiinde iki akçe ile imam olan Hüseyin fevt mahlülünden sulbi oğulları Mustafa ve Hasan ve Kasım nam karındaşlara iştiraken baberat tevcih buyruldu.”⁹

Cami-i Kebir (Ulu Cami)

Malatya’daki en eski camilerden biri olan Ulu Cami Anadolu Selçukluları zamanında inşa edilmiştir. Büyük Selçuklu Devleti’nin İran’da inşa ettiği, dört eyvanlı avlulu plan tipindeki camilerle aynı özelliklere sahiptir. Muhteşem çini süslemeleri dikkat çekmektedir. Kayıtlarda hem camideki görevlilerin hem de caminin vakfındaki görevlilerin atamaları bulunmaktadır.

Ulu Cami ile ilgili kayıtların tamamı Seyyid Hüseyin isimli zatın ölmesi üzerine yürüttüğü hatiplik ve nazırlık görevlerinin oğullarına tevcih buyrulması ile ilgilidir. Nazır vakıfları yöneten ve denetleyen görevlilere verilen bir isimdir. Seyyid Hüseyin de Ulu Cami’de hem hatiplik hem de vakfında nazırlık görevlerini aynı anda yürütmüştür.

“Malatya’da evkaf-ı Camii Kebir mahsulunden almak üzere on sekiz buçuk akçe ve rubu’ akçe ile üç rubu’ hisse hitabet cihetine üç kıt’a beratıyla mutasarrıf olan Seyyid Hüseyin fevt mahlülünden oğulları Seyyid Mahmut ve Seyyid Halil ve Seyyid Mehmet’e naibi Seyyid Mehmet Tahir Kadızade arzıyla iştiraken tevcih ve yedlerine üç kıt’a berat verildi.”¹⁰

“Malatya’da vaki Camii Kebir mahsulunden almak üzere yevmi on iki buçuk akçe vazife ile nisf hitabet cihetine iştiraken mutasarrıflar olan Seyyid Ahmed ve Seyyid Hüseyin mutasarrıflar iken merhum Seyyid Hüseyin fevt mahlülünden hisseleri oğullarına tevcih olunup yalnız rubu’ hisse hitabeti mezkûre Seyyid Ahmed’in üzerinde kalmağla naibi Seyyid Mehmet Tahir Kadızade arzıyla ibka buyruldu.”¹¹

“Malatya’da Camii Kebir evkafından almak üzere yevmi bir akçe ile nisf nazaret cihetine murasarrıf olan Seyyid Hüseyin ve Seyyid Ahmet iştiraken mutasarrıflar iken merhum Seyyid Hüseyin fevt mahlülünden rubu’ hisseleri oğulları Seyyid Mahmut Seyyid Halil ve Seyyid Mehmed’e ve rubu’ aheri Seyyid Ahmed’e naibi Seyyid Mehmet Tahir Kadızade arzıyla merhumuna tevcih ve ibka ve yedlerine başka başka berat verildi.”¹²

“Malatya’da Camii Kebir evkafından almak üzere yevmi bir akçe vazife ile nisf nezaretine mutasarrıf olan Es-Seyid Hüseyin ve Es-Seyid Ahmed iştiraken mutasarrıfı iken merhum Es-Seyid Hüseyin fevt mahlülünden rubu’ hisseleri oğulları Es-Seyid Mahmud ve Es-Seyid Halil ve Es-Seyid Mehmed’e ve rubu’ aheri Es-Seyid Ahmed’in üzerinde kalmağla naibi

⁷ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Hurufat Defterleri, HD, Nr. 560, s. 55

⁸ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

⁹ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

¹⁰ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 57

¹¹ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 57

¹² V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 57

Seyyid Mehmet Tahir Kadızade arzıyla merkuruna tevcih ve ibka ve yedlerine başka başka berat verildi.”¹³

Fahriye Medresesi Camii

Hurufat kayıtlarında Malatya kazasında olduğu kayıt altına alınan ama tam olarak yeri belirtilmemiş bir eserdir. Ancak evkaf defterlerinde medresenin vakıf kayıtlarında, Asbuzı’da olduğu ve ilk başlarda medrese iken daha sonra camii ile birlikte kayıt altına alındığı görülmektedir.¹⁴

“Malatya’da Fahriye Medresesi Camii şerifinde bir akçe ile hatip olan Es-Seyyid Mustafa ferağından Es-Seyyid Hüseyin’e baberat tevcih buyruldu.”¹⁵

Gazi Sinan Paşa Camii

Banisi olan Sinan Paşa’nın ismiyle anılan camii günümüzde mevcut değildir. Yemen fatihi olarak bilinen Sinan Paşa, Osmanlı devletinde önemli görevler icra etmiş bir devlet adamıdır. İstanbul Üsküdar ve Okmeydanı’nda, Bursa Yenişehir’de, Malatya’da, Mısır Kahire’de, Suriye Şam’da, Yunanistan Selanik’te, Makedonya Üsküp’te, Bulgaristan Hasköy’de, İsrail Akka’da ve Tekirdağ Malkara’da kendi ismiyle birçok cami yaptırmıştır.¹⁶ Külliye olarak inşa edilen yapılar topluluğunun bir parçası olan caminin planı ve mimari özellikleriyle alakalı bilgi yoktur. Kayıtlarda hem camii için yapılan görevli atamaları hem de Gazi Sinan Paşa vakfına yapılan atamalar mevcuttur.

Hurufat Defterlerindeki kayıtlarda günümüzden farklı olarak cami ve mescitlerde değişik vazifeler icra eden birçok görevlinin varlığı dikkat çeker. Bunlardan biri de duâgûlardır. Kelime manası olarak dua eden manasında kullanılan kelime ıstilahî manada vakıf olan eserlerde o eserin banisi, vakfın sahibi-sahibesi için namazlardan önce hayır dualar eden kişiler için kullanılan bir terimdir. Gazi Sinan Paşa vakfında da duâgû hizmetini yerine getirenler için yapılan atama kayıtları Hurufat Defterlerine işlenmiştir.

“Malatya’da merhum ve mağfurunleh Gazi Sinan Paşa evkafı zevayidinden almak üzere yevmi beş akçe ile bervechi duâgû mutasarrıf olan Es-Seyyid Ahmed bin Es-Seyyid Mustafa bila veled fevt mahlülünden Hacı Hüseyin bin Mustafa’ya bilfiil vakfı mezburun mütevellisi Osman arzıyla tevcih buyruldu.”¹⁷

“Malatya’da Gazi Sinan Paşa binası camii şerifi evkafından almak üzere yevmi beş akçe vazifeye ber vechi duaguy mutasarrıf olan İbrahim mutasarrıf olup yedinden olan beratı zayi olmağla kaydı mucibince zayiinden ba arzuhal tevcih buyruldu.”¹⁸

“Malatya’da Gazi Sinan Paşa vakfı izdiyadından almak üzere yevmi beş akçe duâgû vazifesine baberatı askeri mutasarrıf olduğu numayan olan Molla İbrahim veledş tarafından zikri evvel hususunda vekil olduğu Teberdar Avanoslu Mehmet Ağa bin İbrahim ve Teberdar Hüseyin Ağa bin Osman şehadetleriyle mütehakkik olan hala darusaadetişşerife ağası hazretlerinin kahvecibaşısı Seyyid Osman Ağa bin Seyyid Abdurrahman vazife-i merkurmayı müvekkili mezburun karındaşı oğlu Malatyavi Vaizzade Seyyid Abdullah bin Ahmed’e bil vekale ferağ ve kasrı yed ve yedinde olan beratın teslim etmekle ciheti merkur fariği mezburun kasrı yedinden merkuma tevcih ve yedine berat-ı alişan ihsan buyrulmak babında istidayı inayet eyledikleri Rumeli kazaskeri faziletlu efendi hazretlerinin şeriyatcısı

¹³ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 57

¹⁴ Kürşat Çelik, “R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkâf-ı Hümayun Defteri’ne göre Mamuratülaziz Vakıfı”, *Vakıflar Dergisi* 40 (Aralık 2013), 143.

¹⁵ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 56

¹⁶ Nurcan Yazıcı, “Osmanlı Mimarlığında XVI. Yüzyılın Önemli Bir Banisi: Yemen fatihi Gazi Sinan Paşa ve Camileri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/17 (2011), 437-456.

¹⁷ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

¹⁸ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

Mehmed Said Efendi i'lam etmeyi ber mucibi i'lam tevcih buyrulmak üzere nazır-ı vakıf faziletli semahatlu Şeyhül İslam Mevlana Ömer Hulusi Efendi hazretleri işaretleri mucibince tevcih olunmak deyü 22 Rebiulahir 1227 tarihinde sadır olan ferman-ı âlide maliye tarafından cihat-ı sairesi olduğundan ruus-u hümayun tarafından hıfz olunmağla vech-i meşruh üzere vazife-i mezkure fariğ-i mezkûrun kasrı yedinden merkum Es-Seyyid Abdullah'a tevcih ve beratı tahrir olunmak için ruus-u hümayun tarafından ilm-ü haber kaimesi verilmekle verilen ilm-ü haber kaimesi mucibince merkuma tevcih buyruldu.”¹⁹

O dönemin görevlileri arasında nakibnân ve vekil-i harç vazifeleri de vardır. Bu görevliler Hurufat Defterlerindeki kayıtlarda vakıflarda görevli kişileri ifade etmek için kullanılmıştır. Nakibnân vakıflardaki üst düzey yöneticileri vekil-i harç ise harcama yetkilisi görevlilerini tavsif etmek için kullanılan kelimelerdir. Gazi Sinan Paşa vakfında da bu görevlerin ikisini aynı anda ancak farklı ücretler karşılığında yürüten Bektaş Efendi'nin ferağı sebebiyle yerine Aziz Mustafa'nın atanmasını içeren bir kayıt tutulmuştur.

“Malatya'da merhum Gazi Sinan Paşa vakfı mahsulunden almak üzere yevmi üç akçe ile vekil-i harç ve yevmi üç akçe ile nakibnân cihetlerine mutasarrıf olan Mehmet bin El-Hac Bektaş ferağından Aziz Mustafa'ya baberat tevcih buyruldu.”²⁰

Bir diğer görevli çeşidi devirhanlıktır. Devirhanlar genellikle öğle namazlarından önce mülk suresi okuyan ve ardından vâkıf veya vâkıfeler için dua eden kişilerdir. Gazi Sinan Paşa Camiinde yarı devirhanlık görevini yürüten Hüseyin isimli zatın vefatı üzerine bu görev üç oğluna iştiraken tevdi edilmiştir. Görevlerin nısf (yarım) veya rubu' (çeyrek) olarak yerine getirilmesi günümüz şartlarında bize garip gelse de o dönemde yaygın bir uygulamadır. Günün, haftanın veya ayın belirli günlerinde farklı isimlerin aynı görevi yerine getirdikleri kayıtlardan anlaşılmaktadır.

“Malatya'da Gazi Sinan Paşa Camii şerifinde yevmi üç akçe ile nısf devirhanlık cihetine mutasarrıf olan Es-Seyid Hüseyin fevt mahlûlünden oğulları Es-Seyid Mahmut ve Es-Seyid Halil ve Es-Seyid Mehmet'e baberat tevcih buyruldu.”²¹

Cüzhanlar namaz vakitlerinden önce birer cüz mukabele okuyan görevlilerdir. Osmanlı döneminde cami, mescit gibi ibadethanelerin yanı sıra türbelerde de cüzhanların görevlendirildiğini arşiv kayıtlarından öğreniyoruz. Gazi Sinan Paşa Camiinde görevli cüzhanlara baktığımızda devirhanlık görevini icra eden Hüseyin'in aynı zamanda cüzhan olarak da görev yaptığını görüyoruz. Bu isim haricinde iki farklı kişinin aha cüzhan olarak atanmasını içeren tevcihatlar Hurufat Defterlerine işlenmiştir.

“Malatya'da merhum Sinan Paşa Camii şerifi evkafından almak üzere iki akçe ile cüzhan olan Mustafa ferağından Es-Seyyid Ali'ye baberat tevcih buyruldu.”²²

“Malatya Gazi Sinan Paşa Camii şerifinde evkafı mahsulunden almak üzere yevmi bir akçe ile nısf cüzhanlık cihetine mutasarrıf olan Es-Seyid Hüseyin fevt mahlûlünden oğulları Es-Seyid Mahmut ve Es-Seyid Halil ve Es-Seyid Mehmet nam karındaşlara baberat tevcih buyruldu.”²³

“Malatya'da Gazi Sinan Paşa Camii şerifinde yevmi bir akçe vazife nısf hisse cüzhanlık cihetine mutasarrıf olan Es-Seyid Hüseyin fevt mahlûlünden sulbi oğulları Es-Seyid

¹⁹ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 59

²⁰ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 56

²¹ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 57

²² V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

²³ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 57

Mahmut ve Es-Seyid Halil ve Es-Seyid Mehmet nam karındaşlara ber vechi iştirak merkumuna baberat tevcih buyruldu.”²⁴

“Malatya’da merhum Sinan Paşa Camii şerifi evkafından almak üzere yevmi iki akçe ile Hacı Hüseyin ferağından cüzhanlık cihetine mutasarrıf olan sahibi evvel hafız Ömer Halife hal-i hayatında mevcut ve hizmette mukim iken ağrazdan Mustafa nam kimesne merkum Hafız Ömer fevt oldu deyu hilafu inha bir takrib kendu üzerine tevcih ve berat ettürüp ba’dehu hilesinden naşi Es-Seyid Ali’ye kasrı yed edüp merkum Hafız Ömer’e kadri külli ve fevti gayrı vaki olmağla mezbur Seyyid Ali’nin ref’inden sahibi evvel merkum kemakan ibka ve mukarrar kılınmak babında naibi ali arzıyla merkum Hafız Ömer halifeye ibka buyruldu.”²⁵

“Malatya’da merhum Sinan Paşa Camii evkafından almak üzere iki akçe ile cüzhanlık cihetine mutasarrıf olan Ömer Hafız ferağından Seyyid Cafer’e baberat tevcih buyruldu.”²⁶

Hacılar Camii

İncelemeye çalıştığımız Hurufat Defterinde ismi geçen camilerden biri de Hacılar Camii şerifidir. Günümüzde Hekimhan ilçesine bağlı Hacılar köyünün camisi olması muhtemeldir. Kayıtlarından biri camideki ferraş diğeri ise imam görevi için yapılan atamaları içermektedir.

“Malatya’da Hacılar Camii şerifinde bir buçuk akçe ile ferraş iki akçe ile müzezzin olan Es-Seyyid Mustafa ferağından Es-Seyyid Hüseyin’e baberat tevcih buyruldu.”²⁷

“Malatya’da Hacılar Camii demekle maruf camii şerifinde bir akçe ile imam olan Es-Seyyid Mustafa ferağından Es-Seyyid Ali’ye baberat tevcih buyruldu.”²⁸

Hangâh-ı Pervane Camii

Emir Mirza neslinden Pervane Hatun tarafından 1391 yılında yaptırılan mescit ilk başlarda hangâh iken daha sonra mescid haline gelmiştir.²⁹ Hurufat kayıtlarına camii olarak yazılmış olan eser diğer mescitlerde olduğu gibi minber v’az edilip camiye çevrilmiştir.

“Malatya’da Hangâh-ı Pervane Camiinde ba muayyne hatip olan Abdurahman ferağından Hasan bin Abdalbaki’ye baberatı atik tevcih buyruldu.”³⁰

Helvacı Mehmet Ağa Camii

Pulluca mahallesinde bulunan camiye yapılan cüzhan ve cüz-ü şerif talisi tevcihâtı kayıt altına alınmıştır. İki farklı isimle aynı görev için yapılan atama kayıtlarına baktığımızda Gazi Sinan Paşa Camiinde devirhanlık ve cüzhanlık görevlerini icra eden Hüseyin’in bu camide de cüzhan olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır.

“Malatya’da Pulluca Mahallesi’nde Helvacı Mehmet Ağa Camii’nde yevmi nim akçe ile tilavet etmek üzere nısf hisse cüz-ü şerif tâlisi olan Es-Seyid Hüseyin fevt mahlûlünden oğulları Es-Seyid Mahmut ve Es-Seyid Halil ve Es-Seyid Mehmet ibnu Es-Seyid Hüseyin nam karındaşlara ber vechi iştirak merkumuna baberat tevcih buyruldu.”³¹

²⁴ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 57

²⁵ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 58

²⁶ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 58

²⁷ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

²⁸ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

²⁹ Çelik, “R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkâf-ı Hümayun Defteri’ne göre Mamuratülaziz Vakıfı”, 67.

³⁰ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 58

³¹ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 57

“Malatya’da Pulluca Mahallesi’nde Mehmet Ağa Camii’nde yevmi nim akçe ile nısf hisse cüzhanlık cihetine mutasarrıf olan Es-Seyid Hüseyin fevt mahlülünden sulbi oğlu Es-Seyid Mahmut Es-Seyid Halil ve Es-Seyid Mehmet ibnu Es-Seyid Hüseyin nam karındaşlara ber vechi iştirak merkumuna tevcih buyruldu.”³²

Hüsrev Bey Camii (Toptaş Camii)

Toptaş Camii Malatya Battalgazi ilçesinde şehir surlarının dışında, Toptaş Mahallesinde bulunan bir camidir. En son 2018 yılında Vakıflar Müdürlüğü tarafından restore edilen cami günümüzde ibadete açıktır. Miralay Hüsrev Bey tarafından 1588 yılında tamir ettirildiğine dair bir kitabesi mevcuttur. Hurufat kayıtlarında ise Hüsrev Bey caminin banisi olarak yazılmıştır.

“Malatya’da debbağhane kurbunda Hüsrev Bey binası camii vakfından almak üzere yevmi iki akçe ile mütevellisi ve yevmi üç akçe vazife ile müezzın olan El-Hac oğlu Hasan bin El-Hac Mehmet ferağından Ömer bin El-Hac İbrahim’e naibi Osman arz etmeğin kasr-ı yedinden tevcih ve kaleminden beratı mutalebe olunmak deyu 1224 rebiul evvel ayının günü tarihiyle muvarrah ve musahha ferman-ı âli sadır olamağla sadır olan ferman-ı âli mucibince merkuma tevcih buyruldu.”³³

Kadı Mehmet Camii

Eser daha önceki kayıtlarda mescid olarak kaydedilmiştir.³⁴ Minber va’z edilip camiye çevrilen esere imam ve hatip atanmış. Hatip kendisine verilen beratı kaybettiği için yeni berat verilmiş.

“Malatya’da Kadı Mehmet Camiinde yevmi iki akçe vazife ile hatip olan Es-Seyyid Mustafa mutasarrıf olup lakin yedinde olan beratı zayi olmağla kaydı mucibince naibi Ali arziyla tevcih buyruldu.”³⁵

Kozlu Karyesi Camii

Günümüzde Yeşilyurt ilçesinde ismi Kozluk olan köyde, köy ahalisi tarafından yaptırılan camiye yapılan imam ve hatip tevcihâtı kayıt altına alınmıştır. O dönemde inşa ettirilen cami günümüze ulaşamamıştır.

“Malatya’da Kozlu nam karyede ahali-i karye binası camiinde bervechi hasbi imam ve hatip olan Hamza ferağından Seyyid Süleyman bin Seyyid Ahmed’e baberat tevcih buyruldu.”³⁶

Küçük Camii

Küçük Camii şerifi Malatya’da var olduğunu kayıtlardan anladığımız ama yeri ve banisi hakkında bilgi verilmemiş bir başka eserdir. Boyutlarından dolayı böyle bir isim verilmiş olma ihtimali yüksektir.

“Malatya’da Küçük Camii şerifi izdiyyad-ı vakfından almak üzere dört akçe ile nazır olan Muhkirizade ? Mustafa ferağından Es-Seyyid Hüseyin’e berat tevcih buyruldu.”³⁷

³² V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 57

³³ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

³⁴ Gökür Gökgebakan, “XVI. Yüzyılda Malatya Kazasında Vakıflar ve Vakıf Görevlileri”, *OTAM(Ankara)* 10 (1999), 83.

³⁵ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 58

³⁶ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

³⁷ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

Mustafa Paşa Camii

II. Mahmut zamanında ordunun doğu seferi sırasında Malatya'da konaklaması için şehrin kışlak olarak kullanılan bölümü orduya tahsis edilmiştir. Halk bu sırada yazlık olarak kullanılan, bağlarıyla, bahçeleriyle meşhur Asbuzı isimli mahalde konaklamıştır.³⁸ Ordunun konakladığı bu alanı harap duruma getirmesi ve yerel halkın Asbuzı'da yeni bir hayat kurmasıyla şehir buraya taşınmış ve hala da burada devam etmektedir.³⁹ Malatya kazasında Asbuzı ismi verilen bu yerde inşa edilen caminin banisi Mustafa Paşa'dır. Mustafa Paşa o dönemde *Emin-i Maden* olarak görev yapmaktadır. Kayıtlarda hem cami için yapılan görevli atamaları hem de caminin vakfı için yapılan atamalar bulunmaktadır. Cami günümüzde Tahtalı Minare Camii olarak adlandırılmıştır.

Bu atama kayıtlarından biri vakfın câbîsi için tutulan kayıttır. Câbî vakfın gelirlerini toplamakla görevli olan kişilere verilen isimdir.

*"Malatya'da Asbuzı nam mahalde merhum Mustafa Paşa Camii evkafının yevmî dört akçe ile câbîsi olan Es-Seyyid Hacı Yusuf bin Mustafa ferağından Mehmed'e baberat tevcih buyruldu."*⁴⁰

Mustafa Paşa Camii ile ilgili kayıtlardan biri de müezzin-i evvel yani caminin asıl-ilk müezzini ile ilgili yapılan atamanın kayıdıdır.

*"Malatya'da Asbuzı da Malatya mutasarrıfı Emin-i Maden El-Hac Hafız Mustafa Paşa binası camii şerifde altı akçe ile müezzin-i evvel olan Hüseyin fevt mahlûlünden sulbi oğulları Mustafa ve Hasan ve Kasım nam karındaşlara iştiraken baberat tevcih buyruldu."*⁴¹

Osmanlı dönemi camilerinde günümüzden farklı görevlilerin varlığı dikkat çekmektedir. Bunlardan biri de yasinhanlardır. Yasinhanlar vakfiyelerde belirtilen zamanlarda belirli ücretle yasin-i şerif okuyan görevlilerdir. Mustafa Paşa Camiinde görevli yasinhan sabah namazlarından sonra yasin suresi okumak için üç akçe ücretle görevlendirilmiştir.

*"Malatya'da Asbuzı nam mahalde bundan akdem Ma'den-i Hümayun Emini olan ve Malatya mutasarrıfı merhum Hafız El-Hac Mustafa Paşa bina eylediği camii şerifde ba'de salat-ı subh üç akçe ile yasinhan olan Hafız Hüseyin fevt mahlûlünden sulbi oğulları Mustafa ve Hasan ve Kasım nam karındaşlara iştiraken baberat tevcih buyruldu."*⁴²

Mustafa Paşa Camiinde devirhân-ı sâni yani ikinci devirhan görevini iki kardeş birlikte yürütürken kardeşlerin birinin ölümü üzerine mutasarrıf olduğu hisse oğluna tevcih buyrulmuştur.

*"Malatya'da Asbuzı nam mahalde Hafız Paşa tamir eylediği cami evkafından almak üzere yevmi üç akçe ile devirhan-ı sâni cihetine mutasarrıf olan Seyyid Ebubekir ve Seyyid Abdullah nam karındaşlar iştiraken mutasarrıflar iken merhum Seyyid Ebubekir fevt mahlûlünden nısf hissesi oğlu Seyyid Abdul ğafur bin Seyyid Ebubekir'e vakfı mezburun mütevellisi Mehmet arzıyla tevcih buyruldu."*⁴³

Hurufat kayıtlarında sadece cami görevlileri değil vakıflardaki görevlilerin de atama kayıtları mevcuttur. Mustafa Paşa Camii vakfının yarı hisse ile nazırlık görevini icra

³⁸ Mehmet Karagöz, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Taşra Teşkilatında Malatya (1839-1924)", *İçtimaiyat* 5/2 (29 Kasım 2021), 245.

³⁹ Fuat Şancı, "Malatya'nın Aspuzu Bağlarında İki Yitik Bağ Evi", *History Studies International Journal of History* 12/6 (04 Aralık 2020), 3366.

⁴⁰ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

⁴¹ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

⁴² V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

⁴³ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 56

eden Hüseyin vefat edince yerine oğulları atanmıştır. Hüseyin isimli şahıs daha önceki kayıtlarda Gazi Sinan Paşa Camii ve Helvacı Mehmet Ağa Camiinde devirhanlık ve cüzhanlık görevlerini yârine getiren kişi olarak kayıt altına alınmıştı. Buradan anlıyoruz ki bir kişi birden farklı camide, mescitte farklı görevleri yerine getirerek farklı ücretler alabiliyordu. Bu kayıтта caminin ismi Hafız Mustafa Paşa olarak yazılmıştır.

“Malatya’da Asbuzı nam mahalde Hafız Mustafa Paşa Camii demekle maruf vakfi şerifin yevmi üç buçuk akçe vazifenin nısf hissesi ile rubu’ hisse nezaretine mutasarrıf olan Es-Seyid Hüseyin fevt mahlülünden sulbi oğulları Es-Seyid Mahmut ve Es-Seyid Halil ve Es-Seyid Mehmet ibnu Es-Seyid Hüseyin nam karındaşlar ber vechi iştirak merkuruna baberat tevcih buyruldu.”⁴⁴

“Malatya’da Asbuzı nam mahalde Hafız Paşa Camii demekle arıf vakfi şerifinin yevmi üç buçuk akçe vazifenin nısf hissesi ile rubu’ hisse-i nazaret cihetine mutasarrıf olan Es-Seyid Hüseyin fevt mahlülünden sulbi oğulları Es-Seyid Mahmut ve Es-Seyid Halil ve Es-Seyid Mehmet ibnu Es-Seyid Hüseyin nam karındaşlar bervechi iştirak merkuruna baberat tevcih buyruldu.”⁴⁵

Şihabiye - Şehabeddin-i Kübra Medresesi ve Hangâh-ı Nuriye Medresesi

İki farklı isimle kayda geçirilen medreseye yapılan atama kaydında aynı kişinin ismi geçmektedir. Bu sebeple iki medresenin farklı yapılar olma ihtimali söz konusu olabilir. Tarihi kayıtlardan anladığımız kadarıyla Şehabeddin-i Kübra medresesinin yanı sıra Şehabeddin-i Suğra medresesi de vardır. Şihabiye Medresesi olarak kayıt altına alınan eserin Şehabeddin-i Suğra olma ihtimali akla gelmektedir. Hangâh-ı Nuriye medresesi ilk başlarda bir hangâh olarak kullanılırken daha sonra medreseye çevrilmiş bir yapıdır. Alaca Mescit Mahallesi’nde camide görev yapan Hüseyin aynı zamanda Şihabiye Medresesinde halife, Şehabeddin-i Kübra Medresesinde bevvab ve Hangâh-ı Nuriye-Nureddin medresesinde de cüzhan ve katip görevlerini icra etmektedir. Bevvab medreselerde giriş çıkışları kontrol altında tutan ve gece bekçiliği görevini de yerine getiren kişilerdir. Ölümü üzerine görevleri oğullarına iştiraken tevcih edilmiştir.

“Malatya’da vaki Şihabiye Medresesi evkafından almak üzere 2 akçe ile halife olan Hüseyin fevt mahlülünden sulbi oğulları Mustafa ve Hasan ve Kasım nam karındaşlara iştiraken baberat tevcih buyruldu.”⁴⁶

“Malatya’da vaki Şehabeddin-i Kübra ve Hangâh-ı Nuriye medresesinin 2 akçe ile bevvabı ve iki akçe ile cüzhan olan Hüseyin fevt mahlülünden sulbi oğulları Mustafa ve Hasan ve Kasım nam karındaşlara iştiraken baberat tevcih buyruldu.”⁴⁷

“Malatya’da Şehabeddin-i Kübra ve Hangâh-ı Nureddin evkafında üç akçe ile kâtip olan Hüseyin fevt mahlülünden sulbi oğulları Mustafa ve Hasan ve Kasım nam karındaşlara iştiraken baberat tevcih buyruldu.”⁴⁸

Zaviye-i Kübra

Memlükler Dönemi başlarında yapıldığı tahmin edilen zaviyenin⁴⁹ vakfında mütevellî olarak görevli iki kardeşten biri vefat etmiş ve ölen kardeşin çocuğu olmadığı için tevliyet hissesi kardeşine tevcih olunmuştur.

⁴⁴ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 57

⁴⁵ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 57

⁴⁶ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

⁴⁷ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

⁴⁸ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

⁴⁹ Gögebakan, “XVI. Yüzyılda Malatya Kazasında Vakıflar ve Vakıf Görevlileri”, 68.

“Malatya’da vaki Zaviye-i Kübra evkafından vazife-i muayenne ile tevliyet hissesine mutasarrıflar olan Es-Seyid Hüseyin ve Es-Seyid Mansur ibney Es-Seyid Mustafa nam karındaşlar iştirak mutasarrıflar iken mezbur Es-Seyid Mansur bila veled fevt mahlûlünden hissesi karındaşı ve müşteriki Es-Seyid Hüseyin bin Es-Seyid Mustafa’ya naibi Ali arzıyla tevcih buyruldu.”⁵⁰

3. İSİMLERİ BELLİ OLMAYAN ESERLER

Hurufat kayıtlarında ismi verilmeden sadece yeri veya banisi yazılı olan eserlere yapılan görevli atamaları da mevcuttur.

“Malatya’da Asbuzı nam mahalde camii şerifde yevmi bir akçe vazifesinden maada subhı sultanide vâkıf olunan üç bab dükkân icaresiyle camii mezkurde hatip olan Es-Seyyid Mustafa ferağından Es-Seyyid Ali’ye baberat tevcih buyruldu.”⁵¹

“Malatya’da El-Hac Mehmet bin El-Hac Ali nam sahibul hayrın Asbuzı’da bina eylediği camii şerifde iki akçe ile aşırhan olan Es-Seyyid Abdurrahman ferağından Ebubekir bin Mahmud’a baberat tevcih buyruldu.”⁵²

Osman Ağa’nın kendi konağının içinde inşa ettirdiği veya konağın bir bölümünü çevirip yaptırdığı camiye imam ve hatip ataması yapılmıştır. O dönemin şartları itibarıyla bu gibi uygulamalar yaygındır. Cami veya mescit olmayan mahallelerde mal varlığı yerinde olan insanlar sahip oldukları hanelerin tamamını veya bir kısmını ibadethaneye çevirerek insanların kullanımına tahsis etmiştir.

“Malatya kazasında Asbuzı’da Ganatlı Sokağı demekle maruf sokakta Yeğen Ömer Ağazade Osman Ağa baizni hümayun konağı kurbunda bina eylediği camii şerife imam ve hatip nasb ve tayin olunmak lazım ve mühüm olmağla müceddeden ber vechi hasbi İsmail bin Osman’a naibi Es-Seyid Mehmet Tahir Kadızade arzıyla tevcih buyruldu.”⁵³

Günümüzde Yeşilyurt ilçesine bağlı bir mahalle olan Çarmuzu’da Hacı Ebubekir tarafından bina edilen caminin bakımsızlıktan harabe duruma geldiği ve Hacı Yusuf Bey tarafından tamir edildiği kayda geçmiştir. Yeniden minber va’z olunan camiye yapılan hatip ataması yazılmıştır.

“Malatya’da Asbuzı kurbunda Çarmuzı (çarsuzı) nam mahalde Hacı Ebubekir binası camii şerif mururu ezmine ile harabe müşrife olamağla ashabu hayrattan Hacı Yusuf Bey sahibul hayr ba izni hümayun camii mezkûru tamir ve termim ve müceddeden minber vaz edüp camii şerife hatip nasb ve ta’yin olmağ lazım ve mühüm olmağla harabe olan camii mezkûrda yevmi bir akçe vazife ile hatip olan Ahmet ve Ebubekir ve Osman nam karındaşlara ber vechi iştirak hitabeti mezkure naibi Es-Seyid Mehmet Tahir Kadızade arzıyla merkuruna tevcih buyruldu.”⁵⁴

Musallalar, diğer adıyla namazgâhlar Türk ve İslam dünyasında görmeye alışık olduğumuz yapılardır. Seyahat esnasında yolcuların dinlenme ve ibadet ihtiyaçlarını karşılamak için menzillerde inşa edilen namazgâhlar, asıl zeminden bir ya da birkaç basamak seki ile belirtilir, bu alan bazen sütne görevi yapan bir duvar veya benzeri bir yardımcıyla çevrelenir, kible yönüne de bir mihrap taşı ilâve edilirdi.⁵⁵ Mihraplı ve minberli namazgâhlara örnek olarak verebileceğimiz Malatya Namazgâhı şehir surlarının

⁵⁰ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 58

⁵¹ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 56

⁵² V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 56

⁵³ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 56

⁵⁴ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 56

⁵⁵ Yavuz Tiryaki, “Namazgâh”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2006), 32/359.

dışında inşa edilmiştir. Namazgâhın hatiplik görevi iştiraken iki kardeşle iken kardeşlerden biri vefat etmiş ve hissesi oğullarına iştiraken tevcih buyrulmuştur.

*Malatya kazasında vaki ideynde musallada ber vechi hasbi hatip olan Es-Seyid Hüseyin ve Es-Seyid Ahmet nam karındaşlar iştirak mutasarrıflar iken merhum Es-Seyid Hüseyin fevt mahlûlünden nısf hissesi sulbi oğulları Es-Seyid Mahmut ve Es-Seyid Halil ve Es-Seyid Mehmet ibnu Es-Seyid Hüseyin nam karındaşlara vaki ise inayet buyruldu.*⁵⁶

Abdul Hazab ve Yahni nam karyelerdeki camilere yapılan hatip ve imam atamaları kayıt altına alınmıştır.

*Malatya kazasında Abdul Hazab nam karyede camii şerifinde yevmi nim akçe ile hatip olan Mustafa fevt mahlûlünden El-Hac Hamza Halife'ye baberat tevcih buyruldu.*⁵⁷

*Malatya kazasında Yahni ? nam karye camiinin bir akçe ile imamet ve hitabet cihetlerine mutasarrıf olan Hamza bin Ömer fevt mahlûlünden oğlu Molla Mehmet'e ba arzuhal tevcih buyruldu.*⁵⁸

Günümüzde Yeşilyurt ilçesine bağlı bir mahalle olan Tecde karyesinde Ali Bey isimli hayır sahibinin banisi olduğu cami evkafının müteveli ataması yapılmıştır.

*Malatya kazasında Tecre karyesinde Ali Bey binası camiinin yevmi bir akçe ile mütevellisi olan piri bilaveled fevt mahlûlünden Mehmet bin Hasan'a tevcih olunmak babında naibi Ali arz etmeğin ruznamçe-i askeriye ye nazar olundukta Malatya'da Kasaba nahiyesinde Tecre nam karyede Keriönünde ve nehirde mesv başında Ali Beyzade Hüseyin Ağa tamir eylediği camii evkafının tevliyeti yevmi 1 akçe ile müceddeden Mehmede naibi Mehmet Tevfik arzıyla 1211 senesi Cemaziyel Ula tevcih olduğu derkenardan müsteban olmağla ber mucebi derkenarı merhum Mehmed bin Hasan'a tevcih buyruldu.*⁵⁹

Yeşilyurt sınırları içinde Gündüzbey Kasabasında bulunan Derme Çayı'nın kenarında Atafi isimli yerde Mehmet Bey tarafından bina olunan camiye yapılan imam ve hatip ataması kayda geçmiştir. Adafi günümüzde Malatya'nın merkezinde Samanlı Mahallesi sınırları içinde bir semtin adıdır.

*"Malatya'da Asbuzı nam mahalde Nehr-i Dermesim kenarında Atafi nam mahalde Mehmet binası camide yevmi 3 akçe vazife ile imam ve hatip olan Hüseyin ferağından Osman halifeye baberat tevcih buyruldu."*⁶⁰

Hepimizin bildiği, Battalgazi kitaplarında ismi geçen ve filmlere konu olmuş olayın kahramanı, daha önce Ahmar (Ammer) isimli Hristiyan iken sonradan Battalgazi'nin gücü ve bilgisi karşısında Müslümanlığı seçerek en sadık arkadaşı olan, devrin Bizans yönetiminin üstün komutanı, bileği bükülmez savaşçısı Ahmed Duran'a ait mezarın⁶¹ bulunduğu türbede, türbedârlık görevini ifa eden iki kişiden Ebubekir kendi isteğiyle görevini bırakınca yarım hisse sahibi Yusuf'a yeni beratla görev tevdi edilmiştir.

*"Malatya'da Ahmet Turan Bey azizin türbesinde vazife-i muayyene ile nısf türbedarlığına mutasarrıf olan Ebubekir ferağından Yusuf bin Nasuh'a baberat-ı atik tevcih buyruldu."*⁶²

⁵⁶ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 58

⁵⁷ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 58

⁵⁸ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 59

⁵⁹ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 58

⁶⁰ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 58

⁶¹ <https://www.battalgazi.bel.tr/2023/12/11/ahmet-duran-mescidi-ve-turbesi/> (Erişim 01.12.2024)

⁶² V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 58

4. SİVİL MİMARİ YAPILARI

İncelemeye çalıştığımız hurufat kaydında dini mimari eserlerin haricinde iki kayıt sivil mimari yapılarla alakalıdır. Bunlardan ilki Malatya Kale'sinin kapılarından biri olan Semberoz Kapısında görevli kapıcı ataması ile ilgilidir. Üç kardeş bu göreve iştiraken atanmışken kardeşlerin peş peşe ölümlerinden dolayı görev Sarı Mehmed oğlu Yusuf'a tevdi olunmuştur.

“Malatya’da Semberoz Kapısı denmekle maruf kal’a kapusunun yevmi üç akçe ile kapıcısı olan İlyas ve El-Hac Mehmed ve El-Hac Osman nam karındaşlar bervechi iştirak mutasarrıflar iken müteakiben fevt olup mahlülünden Sarı Mehmed oğlu Yusuf’a baberat tevcih buyruldu.”⁶³

İkincisi ise bir su kayıdır. Cin Ali lakaplı şahsın oğlunun icra eylediği suyun nazırı olan iki kardeşten biri vefat edince hissesi oğullarına verilmiştir.

“Malatya’da Cin Ali oğlu icra eylediği suyun yevmi beş akçe ile nazırı olan Es-Seyid Hüseyin ve Es-Seyid Ahmet ibney Mehmet nam karındaşlar iştirak mutsarrıflar iken merkurum Es-Seyid Hüseyin fevt mahlülünden nısf hissesi sulbi oğulları Es-Seyid Mahmut ve Es-Seyid Halil ve Es-Seyid Mehmet nam karındaşlara iştirak vaki ise inayet buyruldu.”⁶⁴

5. VAKIFLAR

Hurufat Defterlerinde müstakilen vakıf kayıtları da tutulmuştur. Malatya ile ilgili incelediğimiz defter kaydında bu şekilde üç örnek mevcuttur.

Ömer Bey isimli bir hayırseverin kurmuş olduğu vakfa mütevellî ataması yapılmıştır.

“Malatya’da merhum Ömer Bey evkafının ba muayyene mütevellisi olan Es-Seyyid Ömer bin Seyyid Hasan’ın yedinde olan beratı zayi olmakla kaydı mucibince zayiden inayet buyruldu.”⁶⁵

Kirişhaneler silah imalatının yapıldığı ve hayvanların sinirleri ve bağırsaklarının değerlendirildiği yerlerdir.⁶⁶ Kirişhaneler o dönemde birçok ilde kurulmuş, gelirleri çok olan yapılardır. Malatya kirişhanesi dâhilinde bir vakıf kurulmuş olup ücreti bu vakıftan alınmak üzere Malatya Kalesinde görevli bevvab ataması kayıt altına alınmıştır. Daha önce Semberoz Kapısı olarak kayıt altına alınan kale kapısında görevli bevvabın ücretini nereden alacağı belirtilmemişken bu kayıtla açıklığa kavuşmuştur.

“Malatya kalasında Kirişhane Vakfı’ndan almak üzere yevmi 3 akçe ile bevvab olan İlyas ve El-Hac Osman ve El-Hac Mehmet mutasarrıfları iken fevt olmalarıyla mahlülünden Sarı Mehmet oğlu Yusuf’a baberat tevcih buyruldu.”⁶⁷

Seyyid Battal Gazi Malatya serdarı Hüseyin Gazi’nin oğludur. Türbesi Eskişehir’de Sivrihisar ilçesinde bulunmaktadır. İsminin verildiği Battalgazi ilçesinde annesi, eşi ve çocuklarının türbeleri mevcuttur. Her ne kadar kendi türbesi Malatya’da bulunmasa da Battal Gazi’ye hürmetle adına bir vakıf kurulmuştur. Vakfın tevliyet görevi iki kardeşe iştiraken verilmiş olup kardeşlerden birinin vefatı ve bila veled (çocuğunun olmaması) oluşu hasebiyle hissesi kardeşine tevcih buyrulmuştur.

⁶³ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 56

⁶⁴ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 58

⁶⁵ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 55

⁶⁶ Mehmet Karagöz, “Malatya’nın XVII.-XVIII. Asırlarda Ticarî Hayatı”, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 2/2 (2013), 18.

⁶⁷ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 56

“Malatya’da vaki Seyyid Battal Gazi evkafının vazife-i muayyene ile mütevellisi olan Es-Seyid Hüseyin ve Es-Seyid Mansur ibney Mustafa nam karındaşlar iştirak mutasarrıflar iken mezbur Es-Seyid Mansur bila veled fevt mahlûlünden nisf hissesi karındaşı ve müşteriki Es-Seyid Hüseyin bin Mustafa’ya naibi Ali arzıyla tevcih buyruldu.”⁶⁸

Dini mimari yapılar, sivil mimari yapılar ve vakıflar haricinde o dönemin esnaf teşkilatına yapılan atamalarda Hurufat Defterlerine kaydedilmiştir. Malatya esnaf teşkilatında yapılan atamalarda incelediğimiz defterde karşımıza çıkmaktadır. İki atama kaydının birincisi esnaf şeyhi olan Mehmet’in kendi isteğiyle görevi bırakması üzerine Aziz isimli şahsa yapılan tevcihâtın diğeri ise Aziz’in beratı kaybetmesi üzerine kendisine yeni berat verilmesiyle alakalıdır.

“Malatya’da esnaf üzerlerine şeyh olan Es-Seyid Mehmet bin Es-Seyid Hasan ferağından Aziz’e baberat tevcih buyruldu.”⁶⁹

“Malatya’da esnaf üzerlerine şeyh olan Aziz’in yedinde olan beratı zayi olmağla kaydı mucibince zayıden tevcih olunmak babında naibi Ali Ağ’a’ya arz etmeğin merhum Aziz’e tevcih buyruldu.”⁷⁰

SONUÇ

Güçlü bir devlet teşkilatı olan Osmanlı imparatorluğunda devletin işleyişi adına hemen her şeyin kayıt altına alındığını arşiv kaynaklarından öğreniyoruz. Bu arşiv kaynaklarının bir parçası olan Hurufat Defterleri de vakıflara, vakıf olan eserlere ve esnaf teşkilatı, mahkeme teşkilatı gibi kurumlara yapılan atama kayıtlarının tutulduğu defterlerdir. Bu defterlerin incelenmesi o dönemin sosyal ve ekonomik şartlarının anlaşılması, soy kütüklerinin ortaya çıkarılması, görevlilerinin çeşitliliğinin farkına varılması gibi hususlarda bizlere yardımcı olacaktır. Bunların yanı sıra sanat tarihi çalışmalarında da yardımcı bir kaynak olarak kullanabileceğimiz bu defterler sayesinde o dönem var olan ancak günümüze ulaşamamış eserlerin tespiti, eserlerin isimlendirilmesi ile ilgili yaşanan problemler, günümüzde var olan eserlerde yapılan tamiratlar-yenilemeler açığa çıkacaktır.

Bu vesileyle incelediğimiz Malatya kazasına ait 560 numaralı Hurufat Defterinde on iki camii tespit edilmiştir. Camilerden; Alaca Mescit Mahallesi Camii, Ulu Camii, Hacılar Camii, Hüsrev Bey Camii ve Mustafa Paşa Camii günümüze ulaşan yapılardır. Günümüze ulaşan camilerden bazıları orijinallliğini yitirmiş olsa da hala ayaktaadır. Hurufat defterlerindeki isimlerden farklı isimlerle anılan camiler de mevcuttur. Geri kalan Fahriye Medresesi Camii, Gazi Sinan Paşa Camii, Hangâh-ı Pervane Camii, Helvacı Mehmet Ağa Camii, Kadı Mehmet Camii ve Küçük Camii günümüze ulaşamamış eserlerdir. Bunların haricinde karye camii olarak yahut bir yerin ismi ile kayıt altına alınan eserler de vardır. Kozlu Karyesi, Abdülhazab Karyesi, Yahni Karyesi, Tecde Karyesi, Çarmuzu, ve Atafi isimleri ile anılan mahaller ve karyelerdeki görevliler için de atama kayıtları bulunmaktadır. İsmi geçen camilerden hiçbirisi günümüze ulaşamamıştır.

Camiler haricinde kayıtlarda bir de musalla dikkat çekmektedir. Hurufat kayıtlarında tam olarak yeri ve banisi ile ilgili bilgi bulunmayan musalla hakkında kaynaklarda surların dışında olduğu belirtilmektedir.

Hurufat Defterlerinde medreselere yapılan görevli atamaları da kayıt altına alınmıştır. Şihabiye veya diğer ismiyle Şehabeddin-i Kübra Medresesi ile Hangâh-ı Nuriye Medresesi incelediğimiz defterde karşımıza çıkan medreselerdir. Şihabiye Medresesi

⁶⁸ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 58

⁶⁹ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 56

⁷⁰ V.G.M.A., HD, Nr. 560, s. 59

günümüzde harap durumdadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kazı ve temizlik çalışmaları başlatılmış olup yakın zamanda gün yüzüne çıkarılması beklenmektedir. Zaviye-i Kübra da yine kayıtlarda var olan diğer bir dini mimari eserdir. Zaviyenin ismi vakıf kayıtlarında da karşımıza çıkmaktadır.

İncelediğimiz defterde tek bir türbe örneği mevcuttur. Ahmet Turan Gazi'ye ait olan türbenin mimari yapısı ve yeri ile ilgili bilgiler kayıtlarda mevcut değildir. Türbe günümüzde ayakta olup Battalgazi ilçesi sınırları içindedir.

Hurufat Defterlerindeki kayıtlar bizlere vakıflarla da alakalı bilgiler sunmaktadır. İncelediğimiz 560 numaralı defterde Ömer Bey Evkafı, Kirişhane Vakfı ve Seyyid Battal Gazi evkafı müstakilen kayıtları tutulan vakıflardır.

Sonuç olarak Osmanlı İmparatorluğunun arşivci geleneğinin bir tezahürü olarak kabul edebileceğimiz Hurufat Defterleri vesilesiyle birçok bilgiye ulaşmamamız mümkündür. Bu bilgiler sayesinde o dönemin yaşam standartları, sosyo-ekonomik durumu, bölgede görevli devlet erkânı ve görevlilerin isimleri, kullanılan cami, mescit gibi ibadethanelerin yerleri ve isimleri gibi çok farklı konulara açıklık getirilmektedir.

KAYNAKÇA

- VGMA, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi. *Hurufat Defterleri*, [HD], Nr. 560
- Battalgazi Belediyesi. "Ahmet Duran Mescidi ve Türbesi". Erişim 01.12.2024. <https://www.battalgazi.bel.tr/2023/12/11/ahmet-duran-mescidi-ve-turbesi/>
- Akçadağ, Göknur. "Malatya". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 27/468-473. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Akçadağ, Göknur. "Malatya Şehir Adı ve Şehrin Tarihi Süreçleri". *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi* 9 (2016), 185-206.
- Alkan, Mustafa. "Türk Vakıf Tarihi Araştırmaları Açısından Hurufat Defterleri: Adana Örneği". *XV. Türk Tarih Kongresi (Ankara 11-15 Eylül 2006), Kongreye Sunulan Bildiriler, IV: Cilt I. Kısım, Osmanlı Tarihi A. IV-I. Kısım/825-842*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2010.
- Başkan, Yahya vd. (ed.). *Ortaçağda Malatya (Makaleler)*. Malatya: Bilsam Yayınları, 2. Basım, 2020.
- Baykara, Tuncay. *Osmanlı Taşra Teşkilatında 18. Yüzyılda Görev ve Görevliler (Anadolu)*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1990.
- Beyazıt, Yasemin. "Hurufat Defterlerinin Şehir Tarihi Araştırmalarındaki Yeri". *History Studies* 5/1 (Ocak 2013), 39-69.
- Çal, Halit. "Hurufat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Küre Kazası". *Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları*. 125-166. Kayseri, 2001.
- Çelik, Kürşat. "R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkâf-ı Hümayun Defteri'ne göre Mamuratülaziz Vakıfı". *Vakıflar Dergisi* 40 (Aralık 2013), 143-162.
- Gögebakan, Göknur. "XVI. Yüzyılda Malatya Kazasında Vakıflar ve Vakıf Görevlileri". *OTAM(Ankara)* 10 (1999), 059-086. https://doi.org/10.1501/OTAM_0000000423
- Karagöz, Mehmet. "Malatya'nın XVII.-XVIII. Asırlarda Ticarî Hayatı". *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 2/2 (2013), 1-28.

- Karagöz, Mehmet. "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Taşra Teşkilatında Malatya (1839-1924)". *İctimaiyat* 5/2 (29 Kasım 2021), 238-275. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.999941>
- Şancı, Fuat. "Malatya'nın Aspuzu Bağlarında İki Yitik Bağ Evi". *History Studies International Journal of History* 12/6 (04 Aralık 2020), 3365-3398. <https://doi.org/10.9737/hist.2020.969>
- Tiryaki, Yavuz. "Namazgâh". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 32/359-360. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2006.
- Yazıcı, Nurcan. "Osmanlı Mimarlığında XVI. Yüzyılın Önemli Bir Banisi: Yemen fatihi Gazi Sinan Paşa ve Camileri". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/17 (2011), 437-456.

STRUCTURED ABSTRACT

The Ottoman Empire ruled over a vast geographical area that spanned across Asia, Africa, and Europe. It succeeded in uniting people from different nations and cultures under the same roof, maintaining this unity for many years. This success cannot be solely attributed to the power of the Ottoman army. The state organization, social structure, economic administration, and cultural setup established by the Ottoman Empire were some of the most significant factors contributing to this success. Within the strong state structure, foundations (vakıfs) and the successful services provided by these foundations—such as mosques, masjids, madrasas, and tombs—played a vital role in the regulation of social life and the reduction of the state's workload.

We learn from archival sources that almost everything related to the functioning of the state in the Ottoman Empire was recorded. The *Hurufat Defterleri* (Books of Letters), which are part of these archival sources, contain records of foundations, as well as the institutions that depended on the revenues of these foundations, such as mosques, masjids, madrasas, and tombs; they also document the appointments of officials in organizations like guilds and courts. These books are called *Hurufat Defterleri* because the records within them are arranged alphabetically based on the names of districts (kaza names), and the term *hurufat* refers to the plural of the Arabic word *huruf* (letters). These books are an important reflection of the social life of that era, as they show how much value was placed on foundations within the powerful state system of the Ottoman Empire.

It is also possible to find records about the foundations and foundation-supported monuments in Malatya, one of the significant settlement centers of the Ottoman Empire, within the *Hurufat Defterleri*. This study examines one of these books, the *Hurufat Defteri* numbered 560, which contains records about the Malatya district. Based on these records, information has been provided regarding the foundations and monuments that existed in Malatya during that period. As a result, monuments such as mosques, masjids, and madrasas, which are of historical significance, have been identified. Additionally, through these records, the old place names and the names of individuals holding official positions have been revealed.

In the *Hurufat Defteri* numbered 560, twelve mosques have been identified in the Malatya district. Among these, the mosques of Alaca Mescit Mahallesi, Ulu Mosque, Hacılar Mosque, Hüsrev Bey Mosque, and Mustafa Paşa Mosque are the ones that have survived to the present day. Although some of these surviving mosques have lost their original form, they still stand. Some mosques are known by different names in the *Hurufat Defteri* compared to their current names. The remaining mosques, including Fahriye Medresesi Mosque, Gazi Sinan Paşa Mosque, Hangâh-ı Pervane Mosque, Helvacı Mehmet Ağa Mosque, Kadı Mehmet Mosque, and Küçük Mosque, no longer exist. Additionally, there are monuments recorded under names like *karye* (villages) mosques, such as Kozlu Karyesi, Abdülhazab Karyesi, Yahni Karyesi, Tecde Karyesi, Çarmuzu, and Atafi, which refer to places and villages with appointed officials. None of the mosques mentioned have survived to the present day.

Apart from mosques, a *musalla* (prayer area) is also noteworthy in the records. Although there is no exact information about its location and founder in the *Hurufat* records, historical sources mention that it was located outside the city walls.

The *Hurufat Defteri* also records appointments made to positions in madrasas. Two madrasas that appear in the examined book are *Şihabiye* (or Şahabeddin-i Kübra) Madrasa and *Hangâh-ı Nuriye* Madrasa. The *Şihabiye* Madrasa is in a ruined state today, but excavation and restoration works have been started by the General Directorate of Foundations, and it is expected to be uncovered soon. *Zaviye-i Kübra* is another religious structure found in the records. The name of the zawiya also appears in the foundation records.

In the examined book, there is one example of a tomb. The tomb of Ahmet Turan Gazi is recorded, although details about its architectural structure and location are not available in the records. This tomb still exists today and is located within the borders of the Battalgazi district.

The records in the *Hurufat Defteri* also provide information about foundations. In the *Hurufat Defteri* numbered 560, there are independent records for *Ömer Bey Evkafı*, *Kirişhane Vakfı*, and *Seyyid Battal Gazi Evkafı*.